

VILNIAUS UNIVERSITETO ONKOLOGIJOS
INSTITUTO VYRIAUSIOJI MOKSLO DARBUOTOJA

Janina Didžiapetrienė

MOKSLINĖ BIOGRAFIJA

Janina Didžiapetrienė (Petrauskaitė) gimė 1938 metų rugpjūčio 21 d. Trakų rajone pasiturinčių ūkininkų šeimoje. 1957 metais baigė Vievio vidurinę mokyklą. Tais pačiais metais, paskaitinta giminėje esančių gydytojų, pasirinko gydytojo specialybę ir įstojo į Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą.

Studijų metu Janina pasižymėjo kaip gabi ir aktyvi studentė, jau tada domėjosi moksline veikla – dalyvavo studentų moksliniuose būreliuose bei skaitė pranešimus studentų konferencijose. 1963 metais baigė Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą ir pradėjo dirbti dėstytoja Vilniaus respublikinėje medicinos mokykloje – jauna gydytoja dėstė anatomiją, fiziologiją ir ausų-nosies-gerklės ligas. Buvo mėgstama studentų. Kartu Vilniuje, Raudonojo Kryžiaus ligoninėje, dirbo anesteziologe bei otorinolaringologe.

Dirbdama ligoninėje ir dėstydamą sukaupė didelį bagažą žinių apie ausų-nosies-gerklės ligas ir 1967 metų vasario mėn. pradėjo dirbti vien klinikinį darbą – gydytoja otorinolaringologe sanatorijoje „Vilnelė“.

Supratusi, kad ją labiau domina mokslinis darbas, ir paskaitinta kurso draugės Gražinos Rugienytės-Graželienės, 1967 metų rudenį pradėjo dirbti Lietuvos onkologijos mokslo tyrimo institute. Tolesnis Janinos Didžiapetrienės gyvenimas glaudžiai susijęs su onkologija bei darbu Lietuvos onkologijos institute, kuris vėliau buvo reorganizuotas į Lietuvos onkologijos centrą, dabar – Vilniaus universiteto Onkologijos institutą.

Savo mokslinę karjerą Janina Didžiapetrienė pradėjo kaip jaunesnioji mokslo darbuotoja. Likimas ir charakterio savybės lėmė, kad ji, gabi, aktyvi ir sumani darbuotoja, ėmė kopti karjeros laiptais – tapo vyresniąja mokslo darbuotoja, vėliau – skyriaus vedėja, mokslinė sekretore, klinikos vadove, direktoriaus pavaduotoja mokymui ir vyriausiąja mokslo darbuotoja. Janina Didžiapetrienė visada džiaugiasi, sakydama, kad jos likimui didelę įtaką padarė geri mokytojai, tokie kaip daktaras Viktoras Kutorga, profesorė Laima Liudvika Griciūtė. Tuo daktarė labai didžiuojasi.

Pagrindinės Janinos Didžiapetrienės mokslinės veiklos kryptys – onkofarmakologija bei eksperimentinė onkologija. Meilę farmakologijai iškiepijo daktarės žemietis ir mylimas profesorius Henrikas Polukordas, kuris taip pat yra dirbęs Lietuvos onkologijos mokslo tyrimo instituto Eksperimentinės terapijos laboratorijoje. Dažnai ji save vadina „pelių daktare“, nes jai patinka eksperimentuoti, tačiau dar labiau – apibendrinti duomenis, t.y. rašyti.

Didelį džiaugsmą Janinai Didžiapetrienei suteikė medicinos mokslų daktaro disertacijos „Alkilinančių N-oksidų, acilaminorūgščių ir polimerinių junginių pasiskirstymas ir poveikis navikų augimui“ rengimas. Šią disertaciją Janina Didžiapetrienė apgynė Kauno medicinos instituto taryboje 1975 metais. Vadovai – dr. Viktoras Kutorga ir prof. Albertas Telyčėnas.

Kaip eksperimentatorė, daktarė aktyviai dalyvavo vykdamant naujų vaistų navikams gydyti ikiklinikinius tyrimus, o vėliau, tapusi Eksperimentinės terapijos laboratorijos vedėja, ėmė vadovauti šiam darbui. Ši kryptis ilgus metus buvo pagrindinė Onkologijos mokslo tyrimo instituto mokslinė kryptis. Greta naujų vaistų paieškų Janinos Didžiapetrienės vadovaujamoje laboratorijoje buvo tyrinėjami nauji vėžio gydymo būdai, atliekami fotodinaminės navikų terapijos ikiklinikiniai tyrimai. Už fotodinaminės navikų terapijos krypties darbų ciklą Janinai Didžiapetrienei ir bendraautoriams 1993 metais buvo įteikta JAV mokslininko T. Maimano premija, o 2003 metais – Lietuvos mokslo premija. Šio kompleksinio darbo fragmento rezultatus daktarė pateikė

daugelyje pasaulio konferencijų, tarp jų ir 12-ajame pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziume.

Daktarė savo žinias gilino daugelyje mokslinių stažuočių (1999 m. – Madisono universiteto Onkologijos centre, Viskonsino valstija, JAV; 2005 m. – Nacionaliniame vėžio institute, Merilendas, JAV; 2007 m. – Tarptautiniame vėžio tyrinėjimo centre, Lionas, Prancūzija ir kitur).

Suprantama, kad kruopštaus eksperimentinio darbo etapas negalėjo neturėti įtakos tolesniems Janinos Didžiapetrienės darbams. Daktarė puikiai sugebėjo perkelti savo anksčiau įgytą patyrimą į šiandieninio lygio mokslo žinių aplinką. Tai padaryti įgylino svarbus jos bruožas – mokslinis išvalgumas, t.y. sugebėjimas drąsiai žvelgti į priekį. Matyt, dėl to daktarė yra ieškomosios onkologijos krypties atstovė, apie ką liudija jos mokslinė veikla – naujų vaistų navikų profilaktikai ir gydymui bei naujų vėžio gydymo metodų eksperimentiniai tyrimai. Gilindamasi į vėžinę ląstelę, į jos malignizacijos mechanizmus daktarė supranta šio proceso sudėtingumą ir ieško įvairių kelių, kaip paveikti linkusią transformuotis ar jau supiktybėjusią ląstelę. Šiame procese svarbų vaidmenį gali atlikti antikancerogeniniai preparatai, slopinantys kancerogenezės procesą, antinavikiniai vaistai, stabdantys navikinių ląstelių proliferaciją, nauji gydymo metodai, selektyviai veikiantys navikines ląsteles. 2007 metais Janina Didžiapetrienė habilitacinei procedūrai pateikė darbų apžvalgą, kurioje išanalizuoti antinavikinių veiksmų sukeliami efektai navike ir organizme. Savo darbų apžvalgoje daktarė sugebėjo atskirus atlikto darbo fragmentus sujungti į vieną visumą ir parodyti, kaip paveikti ląstelę įvairiais aspektais – neleisti jai malignizuotis (seleno organiniai junginiai) bei sustabdyti jos augimą (alkilinantys junginiai, fotosensibilizacinė navikų terapija). Šiems tyrimams atlikti panaudotas platus skiepjamųjų bei indukuotų navikų spektras leido objektyviai įvertinti priemonių, naudojamų išvengti navikų ar juos gydyti, veiksmingumą.

Būdama gydytoja, Janina Didžiapetrienė eksperimentinius tyrimus stengėsi susieti su klinicine nauda pacientui. Taigi oksidacinių-redukcinių procesų navike ir organizme tyrimai, dak-

tarės atlikti drauge su fizikinių mokslų daktarėmis Dalia Šuke-
liene, Gražina Prasmickiene, stimuliavo tolesnius tyrimus su
sveikais asmenimis bei su sergančiais onkologinėmis ligomis.
Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad pirminės svarbos darbo tiks-
las – eksperimentuojant su gyvūnais ištirti naujų antikancero-
genų (seleno organiniai junginiai) bei piktybinių navikų gydy-
mo metodų (fotosensibilizacinė navikų terapija ir elektrochemo-
terapija) poveikį navikui ir organizmui – yra mažai susijęs su
kitu Janinos Didžiapetrienės siektu tikslu – įvertinti aplinkos
(užteršta pramonės iškritomis aplinka, darbas kenksmingomis
sąlygomis) bei antinavikinių veiksmų inicijuojamo oksidacinio
streso įtaką piktybinių navikų profilaktikai ir gydymui. Tačiau
įsigilinus matyti, kad tai yra tąsa eksperimentinių tyrimų, tai
žvilgsnis į ateitį – kaip iš gyvenančių sąlyginai užterštoje ap-
linkoje ar dirbančių kenksmingomis sąlygomis žmonių atrinkti
asmenis, kurių rizika susirgti vėžiu didelė ir kuriems gali būti
siūlomos chemoprofilaktinės priemonės, kaip koreguoti sergan-
čiųjų onkologinėmis ligomis oksidacinį stresą.

Daktarė Janina Didžiapetrienė, sėkmingai atlikusi habilita-
cijos procedūrą, gavo pasiūlymą dėstyti Vilniaus universiteto
Medicinos fakulteto Vidaus ligų, šeimos medicinos ir onkolo-
gijos klinikoje vėžio biologiją, profilaktiką ir diagnostiką. Yra
šios katedros profesorė.

Kaip mokslininkė, Janina Didžiapetrienė sugeba išsamiai
analizuoti ir interpretuoti gautus rezultatus ir, svarbiausia,
įžvelgti tolesnę tyrimų perspektyvą. Tai galima matyti jos pub-
likacijose, kurių paskelbusi per 400. Pastarųjų metų straipsniai
byloja, kad daktarė Janina Didžiapetrienė išitraukė į molekuli-
nio lygmens darbus. Drauge su savo mokine, kuriai vadovavo
rengiant disertacinį darbą, dr. Živile Gudlevičiene analizuoja-
mi gimdos kaklelio vėžio rizikos veiksniai, ypatingas dėmesys
skiriamas žmogaus papildomos virusui, jo tipams ir potipiams
nustatyti. Drauge su Diana Stančiūte tyrinėjami matrikso me-
taloproteinazių, dalyvaujančių metastazavimo procese, raiška
sergant įvairių lokalizacijų vėžiu. Tai jau molekulinės biologi-
jos metodais pagrįsti darbai. Tačiau visada lieka ištikima savo

veiklai, susijusiai su naujų gydomųjų priemonių paieškomis.
2008 metais jos vadovaujama doktorantė Jūratė Labanauskienė
sėkmingai apgynė disertaciją apie naują vėžio gydymo būdą –
elektrochemoterapiją.

Janina Didžiapetrienė mėgsta dirbti su jaunimu, perteikti sa-
vo turimas žinias bei mokslo pasaulio naujienas, kuriomis ji ne-
paliaujamai domisi. Ji mielai rengia naujas paskaitas ir prane-
šimus Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto studentams bei
Vilniaus universiteto Onkologijos institute besitobulinantiems
gydytojams. Klausytojus domina daktarės paskaitos, todėl daž-
nai jiems kyla įvairiausių klausimų, į kuriuos visada sulaukia
išsamaus atsakymo. Jaunesnius Janinos Didžiapetrienės ko-
legas bei jos mokinius žavi daktarės mokėjimas išklausti pa-
šnekovą, geranoriškai atsižvelgti į kito nuomonę. Perskaitytas
didelis skaičius pranešimų užsienio moksliniuose bei Lietuvoje
vykstančiuose tarptautiniuose renginiuose byloja apie Janinos
Didžiapetrienės nueitą ilgą mokslo kelią. Daktarė mielai onko-
logijos mokslo pasiekimus teikia ir visuomenei. 2004 metais už
onkologijos mokslo populiarinimą gautas trečiojo laipsnio Lie-
tuvos Respublikos mokslo ir švietimo ministro diplomai ir pre-
mija (bendraautoriai S. Uleckienė, B. Aleknavičienė).

Kaip jau minėta, Janina Didžiapetrienė mėgsta rašyti. Jai ini-
cijavus ir ne tik vadovaujant, bet ir aktyviai įsitraukiant į kūry-
bos procesą, drauge su bendraautoriais parengta svarbių mo-
nografijų, mokslo bei mokomųjų darbų ir metodinių rekomen-
dacijų: „Fenalolis. Eksperimentinis ir klinikinis tyrimas“, „An-
tioksidantai onkologijoje. Nauda ir vartojimo rizika“, „Gimdos
kaklelio vėžio profilaktikos aktualijos“, „Piktybinių navikų che-
moterapija Lietuvoje“, „Vėžio profilaktikos teoriniai ir praktiniai
aspektai“, „Geros laboratorinės praktikos taisyklės“, „Vėžio pro-
filaktikos pagrindai“, „Gera klinikinė praktika“. 2008 metais
(drauge su Saule Uleckiene ir Liudvika Laima Griciūte) išleis-
tas vadovėlis „Vėžio profilaktika“, mokomoji knyga „Eksperi-
mentiniai onkologijos modeliai“. Kadangi daktarei visada lieka
artima ir klinikinė veikla, jos darbai turi ne tik mokslinę, bet ir
klinikinę vertę. Daktarė domisi geros laboratorinės bei geros kli-

nikinės praktikos (yra Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos Farmakologinio budrumo, geros laboratorinės ir geros klinikinės praktikos priežiūros komisijos narė), bioetikos klausimais, skaito paskaitas medikams nušviesdama šias problemas.

Janina Didžiapetrienė yra ne tik puiki mokslininkė. Jos organizaciniai gabumai bei sumanumas lėmė tai, kad ji ne vienerius metus buvo Onkologijos instituto tarybos sekretorė, 1994–1998 metais ėjo Lietuvos onkologijos centro mokslinės sekretorės pareigas, o pertvarkius Centrą į Vilniaus universiteto Onkologijos institutą, tapo šio Instituto direktoriaus pavaduotoja mokymui. Šiuo metu daktarė yra Vilniaus universiteto Onkologijos instituto tarybos pirmininkė.

Daktarė niekada negaili savo laisvalaikio, jei jos klausiama patarimo ar reikalinga jos pagalba – ji visada pasirengusi padėti savo žiniomis, patarimais ir realiais darbais, kurie atliekami rūpestingai, kruopščiai, preciziškai. Yra 3 daktaro disertacijų vadovė, daugelio disertacijų gynimo tarybos pirmininkė, narė bei oponentė.

Janina Didžiapetrienė dažnai mėgsta kartoti, jog ji laiminga todėl, kad likimas lėmė gerą medikų kursą, šalia tikrus draugus, gerus mokytojus ir vadovus. Taigi daktarės optimizmas padaro gyvenimą paprastesnį.

Ji laiminga išauginusi dukrą Jolantą ir sūnų Remigijų, gavusi gerą marčią Larisą ir žentą Gediminą, džiaugsmo jai teikia trys anūkai – Gaudenis, Austėja ir Justina. Daktarės vaikai taip pat pasirinko mokslo darbuotojų-tyrėjų kelią. Daktarė norėtų, kad tuo keliu žengtų ir anūkai. Ji džiaugiasi, kad jauniausioji anūkė Justina jau pasirinko gydytojo specialybę ir yra Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto studentė.

Pasitikdami Janinos Didžiapetrienės jubiliejų, norėtume jai palinkėti neblėstančios energijos, naujų idėjų ir gerų mokinių, norinčių ir sugebančių tarnauti onkologijos mokslui ir ateinančių kartų labui.

Profesorius Konstantinas Povilas Valuckas
Profesorė Laima Liudvika Gričiūtė
Gydytoja Birutė Aleknavičienė